

הוספה בשורת הגאולה

ל"ט.

אין דעם אַלעם קומט צו אַ לימוד מיוחד בנוגע צו דער גאולה, וואָס דאַרף קומען תיכף ומיד ממש (לויט אַלע סימנים) . . וויבאַלד אַז דאָס איז דער ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – וואָרום לויט אַלע סימנים האָט די גאולה שוין פון לאַנג געדאַרפט קומען – איז פאַרשטאַנדיק אַז דער „וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"¹, ובפרט אין חודש אלול ווען „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"² – דאַרף זיין ספּעציעל אַ בקשה (בקול רם) „עד מתי?!... זאָל שוין זיין די גאולה בפועל ממש!

(משיחות ש"פ תבוא, כ"א אלול תנש"א)

- (1) פרשתנו כו, ה.
- (2) לקו"ת פ' ראה לב, א.

בכל הנ"ל נוסף לימוד מיוחד בנוגע להגאולה, שצריכה לבוא תיכף ומיד ממש (ע"פ כל הסימנים) . . כיון שזהו ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – כי ע"פ כל הסימנים היתה הגאולה צריכה לבוא כבר לפני זמן רב – מובן שה„וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"¹, ובפרט בחודש אלול כאשר „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"² – צריכה להיות במיוחד הבקשה (בקול רם) „עד מתי?!... שתבוא כבר הגאולה בפועל ממש!

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

תבוא

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כט
(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי
„מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושתיים לבריאה
מאה ועשרים שנה לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח

כנגמרא, לגבי „אבן אחר שנבנית במזבח“, אלא לגבי אבן המיועדת לבנין המזבח, כי לגבי המזבח⁵⁹ היתה בחירה מיוחדת הן בענין מקומו, כפי שמדגיש הרמב"ם⁶¹, המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, והן בענין המזבח עצמו⁶² כמודגש בפסוק⁶³ „וזה מזבח לעולה לישראל“,

וכפי שמביא הרמב"ם בתחילת הלכות בית הבחירה⁶⁴ את שני הפרטים מן הפסוק „וזה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל“ – בחירה מיוחדת („וזה“) לגבי המזבח.

(משיחת ש"פ דברים, תשד"מ)

ב) מכך מובן גם שכאשר נוצר פגם בדבר הנבחר – הרי אם בחירת הדבר היא מפני מעלתו, תלויה הבחירה ב„שיעור“, עד כמה מקלקל הפגם את מעלת הנבחר. אך אם הבחירה בדבר היא מצד הנוחר, הרי אז אין היא תלויה בגודל הפגם – שהרי, הבחירה לא היתה לפי הדבר הנבחר.

ט. המזבח – בחירה מיוחדת

לפי זה ניתן להבין גם לגבי בית המקדש: כיון שמעלתו העיקרית של הבית היא בהיותו „בית הבחירה“, לכן הפגם בבית אינו תלוי ב„שיעור“, אלא אפילו „משהו“ של חסרון פוגע בעיקר מהותו של בית הבחירה.

ולפי זה יובן גם מדוע ענין זה, שהפגימה היא ב„כל שהוא“, מודגשת בעיקר לגבי המזבח, וכאמור לעיל, שהרמב"ם משנה ואינו מציין את השיעור „כדי שתחגור בה הציפורן“

61 הל' ביהב"ח רפ"ב. – וראה בארוכה לקו"ש ח"ל ע' 68 ואילך.
62 ראה לקו"ש חכ"ד שם ע' 83 הערה *38.
63 דה"א כב, א.
64 פ"א ה"ג.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו זרבינו

מלך המשיח

ויהי שעי קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו זרבינו מלך המשיח

לעולם ועד

פגימה אפילו „כדי שתחגור בה הציפורן“⁸.

ב. שיעור הפגימה באבנים לאחר שנבנו – שונה

לאחר שתי הלכות אלו, ולאחר הדין של „אבן שנגע בה הברזל .. והבונה...“, אומר הרמב"ם בהלכה בפני עצמה⁹: אבן שנפגמה או שנגע בה ברזל אחר שנבנית במזבח או בכבש, אותה האבן פסולה והשאר כשירות.

מכך שגם כאן אין הרמב"ם מציין שיעור, ובמיוחד שדין זה נכתב לאחר הפסקה על ידי הדין של „אבני היכל ועזרות שנפגמו...“, אשר, לפי המפרשים הנ"ל, שיעור הפגימה באבנים אלו שונה מהשיעור הקודם, מובן, שגם באבן מזבח לאחר שנבנתה במזבח, לא חל שיעור הפגימה של „כדי שתחגור...“.

ואף-על-פי שבפשטות ניתן היה להבין, שהשיעור בהלכה זו זהה לשיעור שבהלכה הראשונה, שבה מפרט הרמב"ם את השיעור „כל אבן שנפגמה כדי שתחגור... פסולה לכבש ולמזבח“ – יש לומר, שיש הבדל בין האבנים המיועדות לבנין המזבח לבין האבנים – לאחר שנבנו:

מאחר שהפסול של פגימה נלמד, כדברי הרמב"ם, מן הפסוק „אבנים שלימות תבנה את מזבח ה'", העוסק בבנין המזבח¹⁰, יש מקום לומר שלאחר שנבנה המזבח, שיעור הפגימה הוא שונה¹¹.

8 אמנם מתוס' שם בסופו (ובסוכה מט, א סד"ה שכל; זבחים נד, ב סד"ה אבנים) משמע, דגם באבני ביהמ"ק פסול בחגירת הצפורן – ראה יירי קרבן לירושלמי סוטה פ"ט ה"ג שהקשה על הפר"ח הנ"ל. וראה מנ"ח מצוה צה בתחלתה משי"כ בדעת הרמב"ם. אבל כדברי הפר"ח (במים חיים) כתב גם במהר"י קורקוס על הרמב"ם כאן (נדפס מכת"י ברמב"ם הוצאת שוליונגער נ.י. תש"ז, ובספר בפ"ע נ.י. תשל"ג).

9 הט"ו.
10 ראה רמב"ן שהובא לקמן בפנים.
11 להעיר מהפירוש במפרשים (פ"ל הא' בח"י היעב"ן להל' ביהב"ח כאן הט"ז. צפע"ג תרומות ד, ג. השלמה יח, א (נעתקו בצפע"ג המלוקט להל' ביהב"ח כאן)) בדברי הרמב"ם הל' ביהב"ח כאן (וראה שרק אותה האבן פסולה והשאר כשירות הוא דוקא כשנבנה בכשרות ונפגם אחר שנבנית במזבח,

א. „אבן שנפגמה...“

בהלכות בית הבחירה¹ אומר הרמב"ם: „כל אבן שנפגמה כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה הרי זו פסולה לכבש ולמזבח שנאמר² אבנים שלימות תבנה את מזבח ה'“. ומסיים בהלכה זו: „וכן אבני היכל והעזרות שלימות היו“.

לאחר מכן כותב הרמב"ם³: אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו פסולין ואין להן פדיון... (ורק לאחר מכן הוא כותב את הדין של פגימה באבן לאחר שנבנתה במזבח, כפי שיוסבר להלן בסעיף ב').

בפשטות לומדים, שגם באבני היכל ועזרות שנפגמו, שיעור פגמתן הוא „כדי שתחגור בה הציפורן“, בדיוק כפי שנקבע בהלכה הקודמת לגבי אבן שנפגמה אשר פסולה לבנין הכבש והמזבח. והרמב"ם אינו מציין שיעור זה בהלכה זו, מפני שהדברים באים בהמשך להלכה שלפניה, ואם כן, אין צורך לחזור ולציין את השיעור שוב.

אך יש מפרשים⁴ שמדייקים באופן שונה: מכך שלגבי אבני היכל והעזרות מציין הרמב"ם רק „שלימות היו“, ואינו מציין בהלכה שלאחר מכן את השיעור של חגירת הציפורן (ובתחילת דבריו כתב במפורש ששיעור הפגימה באבן (כדי שתחגור...) פסולה רק לכבש ולמזבח) מוכח, שלגביהן אין קיים השיעור של חגירת הציפורן⁵.

ולכך מובאת הוכחה: לגבי אבני בית המקדש נאמר במפורש⁶, שהן סותתו על ידי השמיר – וב„תוספות“⁷ מבואר, שעל ידי השמיר אין האבנים יכולות להיעשות חלקות לגמרי ללא

1 פ"א הי"ד.
2 פרשתנו כו, ו.
3 הלכה טו.
4 מים חיים (להפר"ח) על הרמב"ם כאן.
5 וממשיך (הפר"ח): ולא נתבאר בתלמוד כמה שיעור פגמתו ולפיכך לא הוכירו הרב.
6 גיטין סה, א"ב. סוטה מט, ב.
7 ד"ה וכמה – חולין יח, א (וש"ג) – הובא בכס"מ לרמב"ם הל' ביהב"ח כאן (וראה חידושים וביאורים מהיעב"ץ לרמב"ם שם פ"א הי"ג).

לפי זה יש לומר, שגם לגבי „אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו“ אין הרמב"ם מציין שיעור, לא מפני ששיעור פגימתן גדול מ, כדי שתחגור בה הציפורן, כדלעיל בסעיף א', אלא, להיפך, כיון שאבנים אלו נעשו חלק מן ההיכל והעזרות⁵⁰ – הרי איסור הפגימה אינו מוגבל בשיעור, אלא ב, כל שהוא^{50*}.

אמנם, הלאו והמלקות לגבי נתיצת האבן נאמרו דוקא לגבי פעולת האדם: הנותץ אבן אחת מן המזבח .. שנאמר .. לא תעשון כן לה' אלקיכם, ויותר מכך: דוקא „דרך השחתה“ – אך בכל זאת, מובן, שגם נתיצתה ופגימה הנגרמת ב, חפצא, כשלעצמה, שלא באמצעות פעולת הגברא בדרך השחתה, דומה לאיסור ביטול עבודה זרה:

כשם שהמצוה „ונתצתם את מזבחותם...“ אינה אמורה רק לגבי מעשה הניתוץ של האדם, אלא גם לגבי עצם ביטול המציאות של „מזבחותם“, כך גם באיסור של „לא תעשון כן לה' אלקיכם“, אמנם נאמרו הלאו והמלקות לגבי עשיית האדם, אך מהות האיסור כוללת ושוללת כל אופן של נתיצת האבן, שכל פרט מ, מזבח לה' אלקיך“ לא יינתץ ויתבטל.

ויש להוסיף על כך לפי דברי „צפנת פענח“⁵¹ לגבי מהות האיסור „לא תעשון כן לה' אלקיכם“, שהחובה בכך אינה רק בהפקעת הקדושה⁵² מן האבן, אלא בכך שעל ידי זה נפסל המזבח, או שנגרם פגם בעזרה וכדומה⁵³ –

פוסלת כדי שתחגור בה צפורן, הוא לא בגדר שיעור פגימה, אלא טיפן על פגימה כל שהיא. (50) ועל דין זה לא קשה קושיית התוס' (דלעיל הערה 8) איך נבנה ביהמ"ק ע"י שמיר, כי דין זה באבני היכל כו' הוא רק לאחר שנבנית, משא"כ בהשמיר שהי' לפני הבנין. (50*) אבל זה שהרמב"ם סתם (בהלכה יד) וכן אבני ההיכל והעזרות שלימות הוי' (וקאי על האבנים קודם שנבנו) – הוא לפי ששיעור פגימתן גדול יותר מ, כדי שתחגור בה הצפורן, דאל"כ איך בנו המקדש ע"י שמיר (ככל"ס מפר"ח).

ועוד י"ל, שכאן לא הוצרך הרמב"ם לפרש השיעור, כי סמיק על מ"ש בתחילת הלכה זו (משא"כ הדין ד, אבני היכל ועזרות שנפגמו" שבא בהלכה בפ"ע). וראה מנ"ח הנ"ל הערה 8 (שתי' קושיית התוס' לדעת הרמב"ם). (51) הל' יסודי התורה שם. וראה גם מהר"ל, סעי' עד, ג. ועוד ונתקן בצפנ"ע המלוקט להל' ביהמ"ח כאן). (52) וראה מנ"ח שבהערה 46. (53) ועיי' בצפנ"ע שם שפ"ז מרתץ שינוי ל' הרמב"ם

כך גם לגבי „אבן שנפגמה .. אחר שנבנית במזבח“, ישנם שני הפרטים: הן הפקעת הקדושה מהאבן – „אותה האבן פסולה“, והן ביטול קדושת המזבח לענין הקרבה⁵⁴, כפי שאומר הרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין⁵⁵ „שהרי אין שם מזבח לזרוק עליו ונאמר ונבחת עליו .. בתיקונו לא פגום“⁵⁶.

וכך גם לגבי „אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו“ שבהלכה טו.

ח. בחירה חפשית – ללא שיעור

הענין של שיעור פגימת האבן לאחר שנבנית במזבח קשור גם לשמן של ההלכות – „בית הבחירה“⁵⁷:

המושג בית הבחירה הוא על שם „המקום אשר יבחר ה'“⁵⁸, ובכך מדגיש הרמב"ם, כמדובר פעמים רבות⁵⁹, שיעיקר מעלת המקדש היא בהיותו „בית הבחירה“, בחירת הקב"ה:

ידוע⁶⁰ שבחירה אמיתית היא דוקא כאשר הבחירה של הבוחר היא חפשית – לא מפני מעלה וחשיבות שיש בדבר הנבחר, ולא מפני סיבות וטעמים ונטיית כלשהן, המכריזים את הבוחר. שמכך נובעים שני ענינים:

א) כאשר אדם בוחר בדבר מפני מעלתו וחשיבותו, מובן, שעצמתה של הבחירה היא בהתאם למדת המעלה והחשיבות של הדבר.

אך כאשר הבחירה אינה מפני מעלת הדבר, אלא מפני בחירתו החפשית של הבוחר, הרי היא באופן שאין לו מדה ושיעור, והיא תמידית.

בין הל' יסוה"ת שכתב „הסותר“ ומוסיף „או משאר העזרה“, ובהל' ביהמ"ק כ' „ונותץ“ ולא כתב „מן העזרה“. (54) ראה מאירי שבהערה 21, שמוסיף שם, (נפסל לכו'. (55) נסמן בהערה 19.

(56) ומטעם זה הוסיף הרמב"ם כאן בהט"ז „והשאר כשרות“, כי אף שאין שם מזבח לזרוק עליו, דהמזבח נפסל, שאר האבנים נשארו כשרות, ובמילא אפשר להכשיר המזבח ע"י חליפת אבן הפגומה. וראה בהנסמן לעיל הערה 11. (57) כן קורא הרמב"ם, אף דלשון הכתוב שהביא לרא"י (ריש הל' ביהמ"ח) הוא „ועשו לי מקדש“ (תרומה כה, ח), ובעצמו כותב בכ"מ הלשון „(בית ה)מקדש“. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 153 ואילך; חכ"ד [המתורגם] ע' 99 ואילך – ובהנסמן שם.

(58) ראה יב, יא. וכן בפרשתנו כו, ב. ועוד. וראה לקו"ש [המתורגם] חכ"ד שם (ע' 94 ואילך). וש"נ.

(59) ראה לקו"ש שבהערה 57. (60) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 94 ואילך. וש"נ.

אמנם, בגמרא¹² מופיע השיעור „כדי שתחגור בה הציפורן“ לגבי „פגימת המזבח“, אשר בפשטו מדובר על אבני המזבח לאחר שנבנו במזבח¹³,

אבל מעצם העובדה שהרמב"ם משנה כאן מלשון הגמרא, למרות שבדרך כלל הוא מצטט את דיני הגמרא „כצורתם וכלשונם“¹⁴, והוא כותב את השיעור של פסול הפגימה „כדי שתחגור בה הציפורן“ דוקא בקשר לבנין הכבש והמזבח, לפי הפסוק „אבנים שלימות תבנה את מזבח ה'“ – ולא קבע את הדינים באופן שהשיעור של חגירת הציפורן יכלול במפורש¹⁵ גם את האבנים לאחר שנבנו במזבח, כבגמרא – מובן, שבאבנים אלו לא נאמר השיעור, לדעת הרמב"ם, של „כדי שתחגור בה הציפורן“.

ג. בדברי הרמב"ם אין לימוד שונה

אך קשה לקבל הבדל זה בדעת הרמב"ם, שהמילים „אבנים שלימות תבנה“ אמורות רק לגבי האבנים לבנין המזבח, שהרי הרמב"ם אינו מביא שום הוראה והוכחה אחרת לגבי פסול של אבן שנפגמה לאחר שנבנתה במזבח.

– הרמב"ן¹⁶ אומר, שאכן לגבי אבני מזבח לאחר שנבנו במזבח יש לימוד אחר „וובחת עליו את עולותיך ואת שלמיך...“¹⁷, וכי עליו אתה זוכה, אלא בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר¹⁸, ובלשונו „דאי מאבנים שלימות, הוה אמינא הני מילי (=היינו סוברים שמדובר) בשעת בנין. לכך נאמר עליו“.

וכיון שהרמב"ם (כאן – בהלכות בית

אבל נבאו מתחלה אפי' באבן אחת פגומה (שבהלכה יד) כולו נפסל כיון שנעשה בפסול.

(12) חולין יז, סע"ב ואילך. (13) פרש"י חולין שם בסוף העמוד. וברגמ"ה חולין שם (יה, רע"א): כדי פגימת המזבח שאם ה' מזבח פגום נפסל מלקריב עליו. וראה להלן בפנים (מרמב"ן) ובהערה 20. (14) יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ה. וש"נ.

(15) ובפרט שהפסיק ביניהם באבני היכל ועזרות אשר (לפי המפרשים הנ"ל) שיעורם שונה, וכנ"ל סעיף א. (16) חולין שם סד"ה וכולן פגימתן „ווי"מ“. וראה גם ריטב"א חולין שם (יה, רע"א סד"ה כ"ז).

(17) יתרו כ, כא. (18) לשון פרש"י חולין שם יז, סע"ב – מובחים נט, א (כמ"ש רש"י).

הבחירה) אינו לומד זאת מפסוק זה¹⁹, הרי בפשטות יש לומר, כדלעיל, שגם לגבי האבנים לאחר שנבנו במזבח, המקור לפסול הפגימה הוא מן הפסוק²⁰ „אבנים שלימות תבנה את מזבח ה'“, המופיע בהלכה הקודמת²¹.

ואם כך, שבה הקושיה ומתעוררת: מדוע אין הרמב"ם מציין כאן שיעור זה „אבן שנפגמה כשיעור זה“, וכדומה²², שמכך ניתן ללמוד שכאן אין מדובר באותו שיעור?

ד. משמעות השיעור „כל שהוא“

ויש לומר, שהרי ידוע, שגם לגבי השיעור „כדי שתחגור בה הציפורן“ לגבי סכין של שחיטה, יש מחלוקת ודעות שונות²³ בגודל השיעור, עד שיש אומרים, שהשיעור של חגירת הציפורן הוא אפילו פגימה כלשהי,

אבל אפילו לפי הדעות²⁴ המפרשות את דברי הרמב"ם, שזהו השיעור הקטן ביותר, „כל שהוא“²⁵, אף-על-פי-כן, מכך שאין הרמב"ם משתמש כאן בביטוי „כל שהוא“²⁶

(19) והביאו (הא דובחים שם) רק בהל' פסולי המוקדשין (פ"ג הכ"ב – נעתק לקמן סו"ז) לגבי הפסול דקדשים „שהיו שם שחוטין“.

(20) וכפשטות דברי רש"י חולין (יה, רע"א), הובא בתוס' סוכה מט, א דר"ה שכל – בתחלתו. ובהפ"י ברמב"ן שם. ה"י הרשב"א חולין שם ד"ה פגימת. וראה גם תוס' חולין יז, ב. פ"י הרא"ש מדות פ"ג מ"ד. ריטב"א חולין שם.

(21) ולהעיר ממאירי חולין שם שכתב הדרשה דאבנים שלימות לגבי הבנין ואח"כ ממשך „ואף אם נפגמה בשיעור זה אחר הבנין נפסל“.

(22) ודוחק גדול לומר, שלא הוצרך לומר כאן שיעור הפגימה (הפוסלת) – כי תיחדש בהלכה זו הוא ד, אותה האבן פסולה – שזה מובן מאליו מהלכה יד – כ"א) רק ד, השאר כשרות (וראה בהנסמן לעיל הערה 11) – כי מפשטות לשון הרמב"ם משמע שבא להודיע גם דין זה ד, אותה האבן פסולה“.

(23) ראה ראשונים לחולין שם. ג"כ הטושו"ע י"ד סי"ח ס"ב. וראה בפרטיות קו"א לשו"ע אדה"ז י"ד שם. שו"ת הצ"צ י"ד ס"ז ובפסקי דינים מא, ב ואילך (הנסמן עה"ג בשו"ע שם).

(24) ראה דרישה (סק"א) ופר"ח (השלם – סק"ה) י"ד שם. פמ"ג (משב"ז) שם סק"ב. פלתי סק"א. וראה שו"ת צ"צ שם. (25) ל' השו"ע שם. אלא שבשו"ע שם, ובלבד שתאגור בה כל שהוא אפי' חוט השערה, והוא מרשב"א בתורת הבית בית א, שער ב, וראה בהנסמן בהערה 23, 24.

(26) ובקריית ספר להמב"ט הל' ביהמ"ח כאן כתב „ובפגימה כל שהיא כחגירת הצפורן לא היא אבן שלימה“.

וכדומה, אלא „כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה“, מובן, שכוונת הרמב"ם היא לדייק, שיש כאן שיעור וגודל מסויים²⁷.

ויש לומר, שההסבר לכך הוא: השיעור של „כל שהוא“ מופיע בדברי הרמב"ם מספר פעמים, ולדוגמא: „יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהגיייה, והשותה ממנו כל שהוא לוקה .. וכן האוכל כל שהוא מתקרובת עכו"ם מבשר או מפירות אפילו מים ומלה, האוכל מהן כל שהוא לוקה²⁸. וכן אומר הרמב"ם בהלכות עבודה זרה לגבי עבודה זרה²⁹ ולגבי שלל של עיר הנדחת³⁰.

הגאון הרגושובי³¹ מוסיף ומציין לדברי הרמב"ם בהלכות שבת³², ששם מפרט הרמב"ם מספר דברים שאיסור ההוצאה שלהם הוא „בכל שהוא“³³.

אמנם, לכאורה, יש הבדל ביניהם, שכדי להבינו יש להקדים ולבאר שאת המשמעות של איסור „כל שהוא“ ניתן לפרש בשני אופנים:

(א) זהו שיעור באיסור המסויים – ישנם איסורים ששיעורם בגרוגרת, בכזית וכדומה, ויש איסורים ששיעורם האיסור בהם הוא „כל שהוא“.

(ב) זהו איסור שאין לו שיעור, ולכן האיסור הוא „כל שהוא“ – אין לאיסור זה שיעור כלל³⁴.

ה. כמות שיש לה משמעות, או איסור ללא שיעור

וזהו ההבדל בין משמעות המושג „כל שהוא“ לגבי איסור ההוצאה בשבת, לבין

משמעותו באיסור עבודה זרה:

לגבי איסור הוצאה בשבת, שלאיסור הוצאה יש בדרך כלל שיעור, מובן, שדברים אלו שאיסורם הוא „כל שהוא“, הרי זה משום שאצלם „כל שהוא“ הוא שיעור בעל משמעות – שגם כמות של „כל שהוא“ מדברים אלו היא חשובה, כגון „פלפל כל שהוא, עיטרן כל שהוא, ריח טוב כל שהוא...“³⁵, או מפני ש„מצניעים אותם לגניזה“³⁵ – בני אדם מחשיבים ושומרים מדברים אלו גם כמות קטנה של „כל שהוא“.

אך לא כך לגבי עיר הנדחת, וכן לגבי עבודה זרה בכלל, שעל כך נאמר³⁶, „ולא ידבק בידך מאומה מן החרם“³⁷, שאיסור „כל שהוא“ אינו מפני ש„כל שהוא“ הוא גודל משמעותי, אלא משום שבאיסור עבודה זרה אין כלל שיעור – „מאומה“. כדברי הרמב"ם³⁸: כיון שאיסור זה משום עבודת כוכבים הוא, אין לו שיעור, ונאמר בעבודת כוכבים, ולא ידבק בידך מאומה מן החרם“.

ו. ב„אבן שנפגמה... אחר שנבנית במזבח“ – איסור הקשור לע"ז

לפי זה יש לבאר גם את דברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה, ותחילה יש להקדים:

ידוע³⁹, שאין דרכו של הרמב"ם לומר במפורש דינים מחודשים – חוץ ממספר מצומצם של מקומות, כיוצאים מן הכלל⁴⁰ שבהם הוא אומר „ויראה לי“ – אך במספר מקומות הוא משנה את לשונו ומנסח את דבריו באופן, שניתן ללמוד ממנו חידוש בדין מסויים.

וכך יש לומר בענייננו: בכך שהרמב"ם מדייק לומר את שיעור פגימת האבן „כדי שתחגור בה הציפורן“ דוקא לגבי בנין אבן

(35) ל' הרמב"ם הל' שבת שם.

(36) ראה יג, יח. הובא ברמב"ם הל' מאכא"ס שם (ה"ב) כדלקמן בפנים (וכן בהל' ע"ז פ"ד שם).

(37) ראה ציוני מהר"ע על הרמב"ם הל' מאכא"ס שם (ה"א).

(38) הל' מאכא"ס שם ה"ב.

(39) ראה יד מלאכי שבהערה 14.

(40) מאה פעמים ועוד כתב הרמב"ם בספרו „יראה לי“ (נסמנו במבוא לרמב"ם צילום דפוס רומי רמ (ירושלים) תשט"ו – ע' 1) שאינו בערך לרובות ההלכות שבספרו. ועוד ועיקר – בהג"ל כולל גם מה שפסק והכריע בו, ובפנים מדובר ע"ד חידושי דינים.

במזבח ובכבש – בשונה מן הגמרא, כדלעיל, ולגבי האבן „אחר שנבנית במזבח“ אין הוא מוסיף „אבן שנפגמה כשיעור זה“ וכדומה, וגם בכך שהוא מציב בין שתי ההלכות העוסקות באבני המזבח את ההלכה של „אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו פסולין...“ –

הוא רומז ומדגיש שב„אבן שנפגמה... אחר שנבנית במזבח“ נוסף עוד פסול שאינו קשור לשיעור „כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה“, אלא הפסול הוא ב„כל שהוא“, במשמעות של המושג „כל שהוא“, כפי שהוסבר לעיל.

ההסבר להבדל זה הוא: בהלכות בית הבחירה אומר הרמב"ם בהלכה הבאה⁴¹, „הנותן אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה, לוקה, שנאמר⁴² ונתצתם את מזבחתם... לא תעשון כן לה' אלקיכם“. וכיון שהאיסור קשור ומופיע בקשר לעבודה זרה

– וכפי שמדגיש הרמב"ם בהלכות יסודי התורה⁴³: „הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה, לוקה, שנאמר בעבודת כוכבים, כי את מזבחתם תתוצון“⁴⁴ וכתוב לא תעשון כן לה' אלקיכם“ –

יוצא, שהאיסור חל גם כאשר „נותנים“ אפילו „כל שהוא“ מאבן אחת מן המזבח וכדומה, והנותן „כל שהוא“ הוא פוגם, אפילו „כל שהוא“, כדברי האור החיים⁴⁵: „שלא אמר בדיוק אבן אחת, אלא שעושה בנתיצתו ורושם בבנין“⁴⁶.

(41) פ"א הי"ז.

(42) ראה יב, ג"ד.

(43) פ"ז הי"ז.

(44) תשא לו, יג (ועד"ז ואתחנן ז, ה). וצ"ע שאינו מביא הפסוק דראה – ובפרט שבהמשך ההלכה מביאו.

וראה ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד) מב' דפוסיים, שהכוונה להפסוק דראה. ואכ"מ.

(45) עה"ת ראה שם.

(46) הובא במנ"ח מצוה תלו (מה, ב). ובהמשך לזה מביא מ, תוס' מכות (כב, רע"א) שכתבו גבי עצי הקדש שהשורף חייב אף שאינו שוה פרוטה ופשוט דה"ה א"צ שום שיעור כלל דעל כל שהוא חייב כו' באיסורי ע"ז הוא בכ"ש ועו"ז לא תעשון וכו' וחיבים על כ"ש“.

ז.

הפגימה הקשורה באיסור עבודה זרה – ללא שיעור

לפי זה מובן ההבדל בין אבן שנפגמה לפני שנבנתה במזבח ובכבש, לבין אבן שנפגמה לאחר שנבנית במזבח או בכבש:

הפסול של אבן שנפגמה לפני בנייתה נובע מהציווי „אבנים שלימות תבנה את מזבח ה'“, שהאבנים צריכות להיות „שלימות“ בעת הבניה, ולכן נקבע לפגימה שיעור, בגודל הגורם לכך שהאבן תיחשב בגללו פגומה ובלתי „שלימה“⁴⁷, ושיעור זה הוא „כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה“.

לעומת זאת, אבן שנפגמה אחר שנבנית במזבח, כיון שהיא „מזבח ה'“, ושייכת לה' אלקיכם“, הרי אין הדבר קשור רק לחובה „אבנים שלימות תבנה את מזבח ה'“⁴⁸, אלא גם לענין נתיצת המזבח, הקשור לאיסור „לא תעשון כן (כפי שעושים למזבח של עבודה זרה) לה' אלקיכם“.

ולכן, כשם שלגבי עבודה זרה איסור זה חל ב„כל שהוא“, ללא שיעור, כדלעיל, כך גם הפגימה באבן שנבנית במזבח אינה מוגדרת בשיעור מסויים, ואפילו לא בשיעור הקטן ביותר „כדי שתחגור בה הציפורן“ (אף לפי הדעות שהכוונה היא ל„כל שהוא“), אלא מדובר על כל פגימה באבן, ללא שום שיעור וגודל^{48*}, הרי „אותה האבן פסולה“⁴⁹.

(47) ולפי"ז מש"כ ברש"י חולין (הנ"ל הערה 20). באבנא כל דהוא כדכתיב אבנים שלימות (וראה רמב"ן, רשב"א וכו' שבהערה הנ"ל), אין הכוונה כל שהוא ממש – שלא בגדר „שיעור“, כ"א „כל שהוא“ לגבי השיעור דטפח או כזית שבפנימות „סיד“ המבואר שם.

(48) שבוה הוא המדובר בחולין (בשיעור כדי שתחגור בה הציפורן).

(48*) ואף ש„מזבח שנפגם מבניינו [היינו מסיד המזבח כו'] .. פחות מטפח כשר“ (רמב"ם הל' ביהב"ח ספ"ב) – י"ל ע"פ מ"ש הריטבי"א (חולין שם) ד„סיד שהוא מקובץ מדברים נפרדים וטבעו להפריד כל דהו כשמתביש ואם אדם מקפיד בו הרבה לא תמצא מעולם מזבח כשר“. וי"ל, דכיון שסיד אינו דבר שלם אלא מקובץ מדברים נפרדים, לא חל עליו גדר „פגימה“ בפחות מטפח, משא"כ באבן דגם אם נפגם כ"ש הוי אבן פגומה. ועצ"ע.

(49) אפילו את"ל (ראה לעיל ס"ב"ג) שהרמב"ם גם באבני מזבח לאחרי שנבנית במזבח הפגימה היא „כדי שתחגור בה הציפורן“, יש לומר, דזה גופא שלא כתבו מפורש בדין זה הוא, לפי שבאבני מזבח, זה שהפגימה